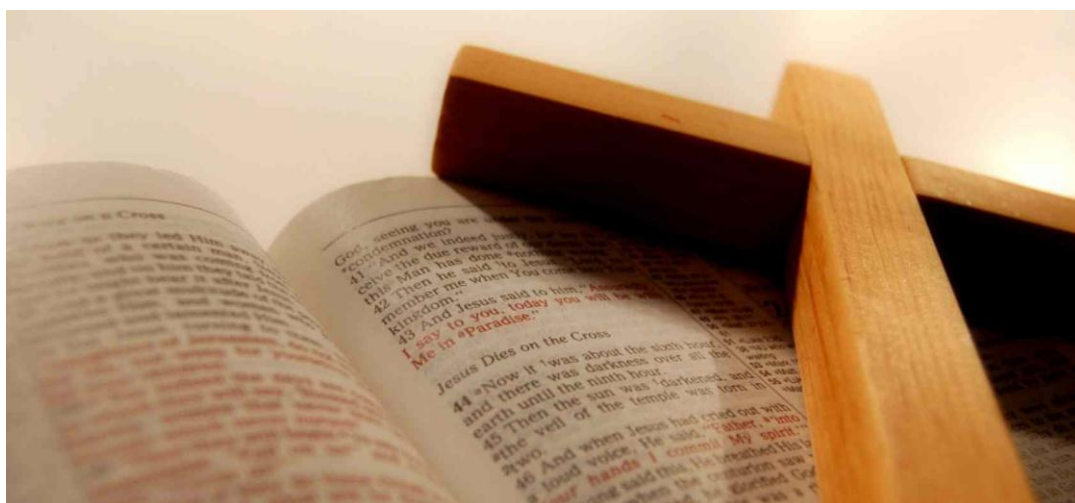

Modernisering in de christelijke kerken

Martijn van Luenen
In opdracht van Joris Voorhoeve
SEN Foundation
Juni 2013

Modernisering in de christelijke kerken

Het debat over modernisering in christelijke kerken is voornamelijk gericht op: vrouwelijke ordinantie, het celibaat, geboorteplanning, abortus en euthanasie. In dit essay zal gekeken worden naar het vraagstuk van geboorteplanning omdat dit van direct belang is naar aanleiding van de groei van de wereldbevolking en de bestrijding van armoede en bepaalde ziekten. Vooral de positie van de rooms-katholieke kerk zal worden besproken. Tevens wordt er gekeken naar hoe andere christelijke denominaties hierin staan.

In de periode 2010-2050 zullen er waarschijnlijk nog 2,3 miljard mensen bijkomen (Weibe, 2009), en zal de wereldpopulatie boven de negen miljard komen te liggen (FAO, 2013). In westerse landen met een hoge welvaart, goede sociale voorzieningen en gezondheidszorg kunnen kinderen relatief lang en gezond leven. Het overgrote deel van het probleem van bevolkingsgroei ligt in landen waar dit niet het geval is. Kindersterfte, moedersterfte, en kinderen die een groot deel van hun leven te kampen hebben met slopende en chronische ziektes zijn ernstige problemen in de armste landen en streken. Dat in dergelijke landen veel kinderen geboren worden heeft een scala aan culturele, sociale en religieuze factoren als achtergrond. In een aantal van deze landen, zoals sub-Sahara Afrika, en Latijns-Amerika, speelt de rooms-katholieke kerk een grote rol, daar andere geboorteplanning dan seksuele onthouding door de kerk wordt bestreden.

De positie van het Vaticaan is onverbiddeijk. Geen enkele vorm van contraceptie is toegestaan behalve onthouding. Daarnaast wordt abortus gezien als een fundamentele schending van het recht op leven. In dit stuk beperken wij ons tot geboorteplanning zonder abortus, omdat dit het hoofdvraagstuk is. Men kan tegen abortus zijn, maar voor geboorteplanning zonder abortus. De catechismus van de Katholieke kerk, uitgegeven in 1992, en door paus Johannes Paulus II benoemd als "een *referentietekst* voor een catechese vernieuwd vanuit de levende bronnen van het geloof" (Johannes Paulus II, 1992), alsmede het compendium van de catechismus, uitgegeven in 2005, stelt: "Elke vorm van leven dient beschermd te worden vanaf het moment van de conceptie". De reden die de kerk hiervoor geeft is: "Het onvervreemdbaar recht op leven van elk menselijk individu vanaf zijn conceptie is een constitutief element van de burgerlijke samenleving en van haar wetgeving. Wanneer de staat zijn macht niet ten dienste stelt van de rechten van alle burgers, en speciaal van de zwaksten, waaronder de ongeboren kinderen, worden de fundamenten zelf van de rechtstaat ondermijnd" (Compendium van de Catechismus van de Katholieke kerk, 2005). De katholieke kerk geeft hiermee aan dat zij ervan overtuigd is dat ongeboren kinderen en embryo's vanaf conceptie mens, burger en persoon zijn en zij net als alle mensen, burgers en personen in een rechtstaat bescherming genieten en de rechten hebben die daarbij horen. Paus Johannes Paulus II heeft de oude doctrine op het gebied van contraceptie bevestigd, die in 1968 door paus Paulus VI was ingesteld in zijn encycliek *Humanae vitae*, waarin hij elke belemmering in anticipatie of in voltooiing van voortplanting, in de ontwikkeling van het natuurlijke proces of consequenties daarvan, als doel of als middel veroordeelde. Paulus VI schrijft: "Steunend op deze grondbeginselen van de menselijke en christelijke huwelijksleer moeten wij dan ook opnieuw verklaren, dat de directe onderbreking van het reeds begonnen voortplantingsproces, en vooral de rechtstreeks gewilde abortus, ook als deze om therapeutische redenen wordt verricht, als geoorloofd middel ter geboorteregeling geheel en al te verwerpen is" (Paulus VI, 1968). "Evenzo moet, zoals het kerkelijk leergezag herhaaldelijk heeft verklaard, de rechtstreekse, hetzij blijvende hetzij tijdelijke, sterilisatie van de man of van de vrouw worden veroordeeld" (Paulus VI, 1968). "Is evenzo te verwerpen elke handeling die zich, hetzij voorafgaande aan de huwelijksgemeenschap, hetzij tijdens de voltrekking ervan, hetzij bij het verloop van haar natuurlijke gevolgen, het verhinderen van de voortplanting ten doel zou stellen of als middel zou aanwenden" (Paulus VI, 1968).

Paus Johannes Paulus II heeft aangegeven dat hij het dalende geboortecijfer in welvarende gebieden storend vindt. Hij was van mening dat men contraceptie als middel gebruikt tegen kindersterfte in arme gebieden, waar het geboortecijfer juist toeneemt. Hij noemde dit "een aanval tegen het leven" (Johannes Paulus II, 1995). Elke aanval tegen het leven, geboren of ongeboren is immoreel en past absoluut niet bij het leven van een 'kind van God'.

Er is één manier van geboorteregeling die door de rooms-katholieke kerk wordt toegestaan, namelijk "periodieke onthouding en gebruik maken van de onvruchtbare periodes" (Compendium van de Catechismus van de Katholieke kerk, 2005). Er kan gesteld worden dat de katholieke kerk geen ernstige bezwaren heeft tegen geboorte planning, echter mogen hier geen hulpmiddelen van buitenaf voor gebruikt worden. Als een echtpaar door middel van natuurlijke, geoorloofde, geboorteregeling hun huwelijk vorm geeft is dat, bevestigd door paus Johannes Paulus II, moreel niet een overtreding van de principes. Dit is voor katholieken dus de enige optie. De mens mag in deze visie dus geen hulpmiddelen gebruiken om bevruchting te voorkomen.

De katholieke kerk is van mening dat hun leer de juiste is en dat iedereen gedoopt dient te worden en een leven dient te leiden volgens de katholieke waarden, normen en geboden. De kerk weet dat het voor leken (en gezien de recente openbaarwording van diverse misbruik schandalen ook voor geestelijken) lastig is om zich te gedragen en volgens het canoniek recht zoals het Vaticaan zou willen. Die ruimte tussen het ideaal van de kerk en het werkelijke gedrag van mensen wordt in de rest van dit artikel „belijdenisruimte” genoemd.

Maar waarom houdt de kerk zo vast aan deze visie die neerkomt op een gebod tot voortplanting? Is het niet juist ethisch meer verantwoord om in het licht van zeer hoge kindersterfte, seksueel overdraagbare ziekten en hoge moedersterfte onder de armsten, soepeler te zijn in de canonieke wetgeving en dat ook duidelijk uit te spreken? Dan zou de kerk haar officiële positie moeten veranderen en door middel van een decreet of een pauselijke brief haar visie moeten herzien. De kerk is van oudsher een conservatief instituut en voor verandering van een gewichtig onderwerp zou een concilie nodig zijn. Daar komt bij dat veel van de canonieke wetgeving gebaseerd is op heilige teksten en een degradatie van die wetten zou ook een indirecte degradatie van teksten betekenen die voor onveranderlijk en onaantastbaar worden gehouden. Aangezien deze naar de opvatting van de kerk door God zijn geschreven, en Hij almachtig is en geen fouten maakt, is dit nagenoeg ondenkbaar.

Het afzwakken van de norm naar een praktisch uitvoerbaar niveau, is een "typisch West-Europees standpunt" (Bodar, 2010). Het is mogelijk dat de kerk het ideaal vasthoudt om ervoor te zorgen dat het streven er naar niet afzwakt. Het hogere nastreven is een stimulerend doel. De belijdenisruimte kan dus de kerk helpen om mensen op een bepaald niveau te krijgen en dat is iets wat de kerk te allen tijde nastreeft. De kerk is immers ervan overtuigd dat de sleutel tot een gelukkig leven het hebben van een band met Jezus is waarheen de katholieke kerk de juiste weg wijst.

Toetreding tot de katholieke kerk is voor iedereen mogelijk, zodra Jezus geaccepteerd wordt als de zoon van God en erkend wordt dat hij stierf voor de zonden van de mensheid. Het is echter lastiger om toe te treden tot een functie in de kerk. Waar in een democratisch land iemand gekozen kan worden of simpelweg kan solliciteren op een baan bij de overheid gaat dit binnen de katholieke kerk en het Vaticaan een stuk lastiger. Nagenoeg ieder die werkt voor het Vaticaan is geestelijke. Hierdoor is het voor leken nagenoeg onmogelijk om in functie te treden van de kerk of het Vaticaan. Hierdoor blijft het instituut erg gesloten en blijft de macht binnenskamers. Het is mogelijk om te stellen dat de macht in de kerk niet uitsluitend ligt bij de paus, maar ook bij de Romeinse curie. Stijn Fens schrijft: "Johannes Paulus II houdt zich nauwelijks bezig met de dagelijkse praktijk van de curie. Het interesseert hem niet en hij is veel op reis" (Fens, 2010). De Romeinse curie is het dagelijks

bestuur van de kerk, dat de paus assisteert bij zijn bestuur van de kerk. Het bestaat uit een aantal commissies, secretariaten, tribunalen, congregaties, instituten en kantoren, waar veelal kardinalen, bisschoppen en andere geestelijken zetelen. Aan het hoofd van al die afdelingen staat een kardinaal of een bisschop, samen met het Staatssecretariaat en uiteraard de paus zelf zijn die absolute machthebbers. Met name de congregatie voor de geloofsleer, die zich bezighoudt met alle zaken omtrent het geloof en de leer van de kerk is zeer machtig. Daardoor kan het voorkomen dat een paus misschien niet onwelwillend staat tegenover versoepeling van geboorteregeling maar dat de congregatie voor de geloofsleer dat niet is. Nu is de paus wel het opperste gezag maar is, net als in andere besturen en regeringen tevens een politiek spel gespeeld. Verder is het belangrijk te vermelden dat de belangrijkste personen van de Romeinse curie, diegene die vaak aan het hoofd staan van de commissies en congregaties ook vaak invloedrijke kardinalen zijn die invloed kunnen uitoefenen op andere kardinalen. Theoretisch zou het dus voor kunnen komen dat een vooraanstaande kardinaal een andere kardinaal kan overtuigen om op iemand tijdens het conclaaf te stemmen en in ruil daarvoor een positie krijgt toegewezen in een commissie. Aangezien het conclaaf en de verkiezing in strikte geheimhouding worden voltrokken is het lastig om hiervoor bewijs aan te voeren.

Daar de kerk natuurlijk gruwelt van grootschalige kindersterfte is het minimaal opmerkelijk te noemen dat stevig aan een bepaalde, van bovenaf vastgestelde visie vast wordt gehouden. De moraliteit schrijft voor dat hier een discussie over gehouden zou moeten worden. Het standpunt van de Heilige Stoel wijzigt niet erg snel. Hier zijn meerdere oorzaken voor. Ten eerste heerst er op het Vaticaan een trage, Mediterrane cultuur. Ten tweede hebben de geestelijken in het Vaticaan de neiging vorm boven functie te kiezen. Besluiten worden afgewogen waarbij de schoonheid en het ideaal wat zwaarder wegen dan de praktijk. Hier komt weer het verschil tussen het ideaal en de werkelijkheid naar voren. Het ideaal is naar de mening van de kardinalen en de curie prachtig en daar moet zo lang mogelijk aan vast gehouden worden. Ten slotte moeten die besluiten een erg lange tijd meegaan, want een besluiten opnieuw overwegen kost weer vele jaren. Fens schrijft hierover: "Zo studeert het Vaticaan al jaren op het probleem of de aidsepidemie zou moeten leiden tot een ander standpunt van de Kerk over het gebruik van het condoom. Het valt niet uit te sluiten dat men pas met een standpunt komt als de ziekte al is uitgebannen" (Fens, 2010). Hierin schuilt ook een belangrijke reden waarom het zo lang zou kunnen duren voordat het Vaticaan eindelijk in actie gaat ondernemen. Als de wereld in de toekomst op een punt komt waarbij aids vrij weinig meer voorkomt, of veel minder slachtoffers maakt dan nu, is een officieel standpunt niet meer zo nodig. Het probleem heeft zichzelf dan opgelost en de kerk heeft niet hoeven tornen aan haar leer. Wellicht wacht de kerk hier wel op. Er zijn immers tegenwoordig aidsremmers die vrij effectief het leven van de patiënt verlengen en dragelijk kunnen maken, hoewel die te duur zijn voor de armen en niet altijd even gemakkelijk voor handen zijn in ontwikkelingslanden, waar het aidsprobleem het grootst is.

In 2010 heeft paus Benedictus een uitspraak gedaan over het gebruik van condooms die tot veel commotie leidde. Benedictus XVI zei: "In bepaalde gevallen waar de intentie is het reduceren van het infectierisico, kan het een stap zijn op weg naar een meer humane seksuele moraal" (Benedictus XVI, 2010). Hij nam als voorbeeld een mannelijke prostituee, die verantwoordelijk zou moeten zijn, doch in ogenschouw houdt dat niet alles toegestaan is. Daarmee wordt bedoeld, seksuele relaties buiten het huwelijk. Ook benadrukte Benedictus XVI dat onthouding immer de beste manier is om aids tegen te gaan. Als men alleen seksueel contact heeft binnen het huwelijk en geen van beide is besmet, is er immers ook geen infectiegevaar. Hij sprak tevens over de ABC-theorie –Abstinence (onthouding), Be Faithful (trouw zijn), Condom (condoom) – wat een beleid inhoudt op basis van volgorde waar "condooms de laatste mogelijkheid zijn als de andere twee punten mislukken" (Benedictus XVI, 2010). De kerk beschouwt comdooms echter niet als de oplossing voor het aidsprobleem, het zou zelfs een negatief effect kunnen hebben. Als de kerk condooms zou

propaganderen zou het promiscuïteit in de hand zou kunnen werken, de kerk gelooft nog immer dat seksuele relaties alleen in het huwelijk plaats zouden moeten vinden.

De kerk zegt dat zij niet van mening is dat condooms de oplossing zijn voor het aidsprobleem in Afrika. Studies laten zien dat zij daar gelijk in hebben. "In 2003 deden Norman Hearst en Sanny Chen van de Universiteit van Californië onderzoek naar de doelmatigheid van condooms voor het aidsprogramma van de Verenigde Naties (UNAIDS). Zij vonden geen bewijs dat condooms in Afrika helpen als primaire maatregel voor hiv-preventie. UNAIDS nam stilzwijgend afstand van de studie. (Uiteindelijk wisten de auteurs hun bevindingen te publiceren in het kwartaalschrift *Studies in Family Planning*.) Sindsdien hebben artikelen in andere vaktijdschriften, zoals *Science*, *The Lancet* en *British Medical Journal*, bevestigd dat condooms niet hebben geholpen ter bestrijding van epidemieën die, zoals in Afrika, hele bevolkingen treffen" (Green, 2009).

In een artikel in de *Science* genaamd: *Reassessing HIV prevention*, word het duidelijk dat condoomgebruik om HIV te verminderen niet erg effectief is. "Hoewel condoomgebruik waarschijnlijk heeft bijgedragen aan de vermindering van HIV in sommige epidemieën, is er geen bewijs dat dat een primaire rol heeft gespeeld" (Potts, Halperin, e.a., 2008). Een reden hiervoor is dat het lastig is om condoomgebruik te handhaven, zelfs na de agressieve promotie campagnes. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat iemand denkt een monogame relatie te hebben en ervoor kiest geen condoom te gebruiken, terwijl de partner niet monogaam is. En van de partner eisen dat gemeenschap plaats vindt met condoom kan opgevat worden als wantrouwen. Tevens hebben mensen die condooms gebruiken een "vals gevoel van veiligheid en nemen grotere risico's dan wanneer ze geen condooms zouden gebruiken" (Green, 2011). Aartsbisschop Zigmunt Zimowski zegt: "als promiscuïteit niet endemisch zou zijn, zou HIV geen epidemie zijn" (Zimowski, 2011). Dit is wat tegenstrijdig, volgens Green worden mensen meer promiscue vanwege de condooms, en volgens Zimowski zijn mensen per definitie te promiscue, ongeacht de condooms en zouden daardoor condooms niet bijdragen aan het AIDS probleem. Toch werken condooms en de daarbij behorende campagnes wel, bijvoorbeeld in Thailand. Verschil is dat de epidemie daar vooral "verspreid wordt door de sekswerkers" (Halperin, Epstein, 2007).

De katholieke kerk is in dit vraagstuk niet zozeer deel van de oplossing als wel deel van het probleem. Dit omdat ze nog steeds geen duidelijk groen licht geeft voor condooms. Zoals net besproken is maakt dit geen eind aan epidemieën op grote schaal maar werkt het natuurlijk wel in individuele gevallen. Als meer bewustzijn gecreëerd wordt voor het aidsprobleem en duidelijk gemaakt wordt dat je te allen tijde een condoom zou moeten gebruiken zouden wellicht betere resultaten geboekt kunnen worden. Ook is voorlichting, bij voorkeur op scholen, belangrijk. Dit is ook weer een moeilijk gegeven als een school katholiek is, of met geld van de kerk is opgericht. De kerk kan op het gebied van voorlichting wederom beargumenteren dat het weinig zal uitmaken voor de epidemieën. Een studie in Ghana uit 2003 laat zien dat "er geen bewijs is gevonden dat meer bewustzijn over HIV gedragsveranderingen bij katholieken en protestanten teweegbrengt. Leden van de groep waren niet meer geneigd dan anderen om meerdere partners te vermijden en waren minder geneigd om levenslang condoom gebruik te rapporteren" (Takyi, 2003). Als medisch onderzoek tot effectieve preventie door vaccinatie zou leiden, zou dat de katholieke kerk goed uitkomen. Dan nog blijft condoomgebruik een goede reden om andere SOA's (Seksueel overdraagbare aandoeningen) te voorkomen evenals geboorteplanning. Overigens is vaccinatie tegen HIV/aids nog in de onderzoeksfase. In 2007 zijn de onderzoeken gestopt wegens gebrek aan effect en de mogelijkheid dat het schadelijk zou kunnen zijn (Cohen, 2008). Of nader onderzoek tot succesvolle vaccinatie kan leiden is dus hoogst onzeker.

In 2010 waren 34 miljoen mensen besmet met HIV. De huidige secretaris-generaal van de VN, Ban Ki-moon, heeft gezegd dat er in 2015 '15 miljoen mensen toegang moeten hebben tot aidsremmers'

(Ban, 2012). Het is dus zaak om aidsremmers te verspreiden. Dat is dringender dan een oplossing te vinden voor de epidemie door vaccinatie, aangezien er nu dus een groot aantal geïnfecteerde mensen zijn die geen toegang hebben tot deze medicijnen. De rol van de katholieke kerk kan dan zijn dat zij geld beschikbaar stelt om aidsremmers te verspreiden. Dit gaat niet in tegen de leer en heeft ook vrij weinig te maken met geboortebeperking. Of deze kerk dat ook op grote schaal financiert is ons niet bekend.

Het is niet waarschijnlijk dat de katholieke kerk in de nabije toekomst haar leer over geboortebeperking gaat aanpassen. De vraag is of afwijzing van geboorteregeling met condooms en andere middelen wel strookt met de beginselen van de christelijke leer die naastenliefde centraal stelt. Zou niet iedereen het recht moeten hebben op een waardig, veilig bestaan? Een leven dat je in staat stelt om, in de visie van de kerk, Christus te omarmen. Is dat nog wel het geval wanneer een kind met HIV geboren wordt? De katholieke kerk hecht wellicht meer waarde aan leven op zich, dan aan een veilig en waardig leven. De kerk houdt vol dat er alleen natuurlijke geboortepanning plaats mag vinden hoeveel mensen in sub-Sahara regionen ook lijden onder HIV/aids, ondervoeding en moeder- en kindersterfte. Volgens het compendium van de catechismus van de katholieke kerk is het "ultieme doel van de mens geluk (zaligheid)" (Compendium van de catechismus van de katholieke kerk, 2005). Gesteld kan worden dat een mens niet gelukkig is als hij langzaam aan het sterven is vanwege een slopende aidsinfectie. Ook is het mogelijk dat het eren van God, en het leiden van een vroom katholiek leven moeilijker is vanwege de infectie en dat de ziekte een persoon tegenwerkt om een goed katholiek te zijn. Dit kan uiteraard niet de bedoeling van de kerk zijn

Naastenliefde in de praktijk, het helpen zorgen voor de armen en de zieken kan beschouwd worden als een *kerntaak* van de kerk. Als er vanuit de kerk wordt geïnvesteerd in onderzoek naar vaccinatie tegen HIV/Aids en aidsremmers zou op dat gebied een zinvolle bijdrage worden geleverd. Omdat de kerk tot nu toe geen serieuze stappen heeft genomen op het gebied van geboortebeperking die zouden kunnen bijdragen aan een vermindering van de HIV/aids epidemieën, kan geconcludeerd worden dat de kerk meer waarde hecht aan het dogma van voortplanting zonder geboortepanningmiddelen, dan aan het bevorderen van geluk en welzijn. Dit kan gezien worden als een tegenstrijdigheid. Hierdoor zullen de HIV/aids epidemieën niet verminderen waar dit wellicht wel mogelijk zou zijn als de kerk dit wel zou doen. Dit betekent niet dat het dogma van de kerk belangrijker is dan het leven van de mensen die lijden. De kerk vindt het wel degelijk verschrikkelijk wat er gebeurt in deze regionen, zij zien echter het loslaten van het dogma niet als de oplossing. Het is niet zozeer een vraag van wat belangrijker is voor de kerk, het dogma of mensenlevens. De vraag is of de kerk in staat is om het dogma wat te versoepelen zodat mensen (die de leer tot in de letter volgen) hun leven wat beter in de hand krijgen. Het antwoord op die vraag is nee. De kerk zal waarschijnlijk haar leer niet versoepelen. Dit kan gezien worden als tegenstrijdig. Aan de ene kant vindt de Kerk respect voor het leven en naasten zeer belangrijk, zijn mensen waardevol en moeten beschermd worden, niet in de minste plaats door de kerk zelf. Dit is onlangs nog bevestigd in de instructie *dignitas personae*, uitgegeven door de congregatie voor de geloofsleer waarin staat: "De kerk zoekt nabijheid bij iedereen die lijdt, in lichaam of in geest, zodat ze steun brengt en licht en hoop. De kerk is vol van vertrouwen want leven zal overwinnen: dit is een zekere hoop voor ons. Leven zal overwinnen omdat waarheid, goedheid, plezier en ware vooruitgang aan de kant van het leven staan. God, die van leven houdt en het genereus geeft, is aan de zijde van het leven" (Congregatie voor de geloofsleer, 2008). Dat is mooi, maar aan de andere kant verbiedt de kerk mensen een middel waarmee zij zichzelf kunnen beschermen en hun eigen leven in stand kunnen houden en aangenamer kunnen maken. Dit veroorzaakt veel verontwaardiging.

In het geloof is het gebod van naastenliefde een groot goed. Naastenliefde wordt in de bijbel aangehaald, "Je zult jouw naaste liefhebben als jezelf" (Lev. 19:18). Dit is in de Christelijke traditie ook altijd een belangrijk punt geweest. Jezus stelde dat geloof, hoop en liefde de belangrijkste

richtsnoeren zijn: “en de meeste van deze is liefde” (1 Cor. 13:13). Naastenliefde uit zich in liefdadigheid, men mag niet haatdragend en wraakzuchtig zijn. Zonden kunnen worden vergeven bij spijtbetuiging en het delen van het Woord, rijkdom of voedsel met anderen (behoeftigen) wordt hoog gewaardeerd. Naastenliefde betekent ook voor elkaar zorgen, dit kan financieel maar ook zeker op het gebied van gezondheid. Naastenliefde is dat en mens te allen tijde al het mogelijke doet om te zorgen dat zijn naasten in goede gezondheid verkeren of genezen. Dus de vraag is relevant of het opzettelijk op dogmatische gronden negeren van hoge kindersterfte en moedersterfte (vanwege SOA's) en het bestrijden van SOA's in het algemeen niet in strijd met het gebod op naastenliefde? De kerk vertelt ons dat je van naasten evenveel moet houden als van jezelf. Tegenstanders van deze redenering zouden kunnen zeggen dat naastenliefde niet betekent dat je per definitie voor elkaars gezondheid moet zorgen, maar slechts betekent dat je je naasten liefhebt. Zo bestaan er interpretatieverschillen. Duidelijk is wel dat het Vaticaan maar ook de andere denominaties die vergelijkbare standpunten innemen op seksueel gebied bij zichzelf te raden moeten gaan of de daden nog wel te rijmen zijn met de kern van de eigen leer, en of er uit oogpunt van naastenliefde toch niet actief gebruik behoort te worden gemaakt van middelen tot bestrijding van SOA's en vermindering van het aantal geboorten in zeer slechte omstandigheden en in gebieden waar hoge kinder- en moedersterfte heersen.

Overigens speelt in deze vraag mee, dat in de katholieke traditie het lijden niet wordt beschouwd als iets heel slechts. Zoals Jezus heeft geleden voor onze zonden, kunnen wij ook lijden. Daarbij komt ook het gegeven dat het leven hier op aarde slechts een deel is van het leven: in de visie van de kerk blijft de ziel bewaard en zal, als je in de Christelijke traditie goed geleefd hebt, opstijgen naar de hemel. Het lijden is dus van tijdelijke aard waarna men het paradijs kan betreden.

Zo geredeneerd, kan de kerk zich ontheven achten van de taak uit naastenliefde het lijden van mensen te beperken. Dit zal toch door velen als een kromme redenering worden gezien. Uiterste consequentie ervan zou zijn, dat de kerk het lijden zou aanmoedigen in plaats van verminderen. Die gevolgtrekking zullen weinigen willen beamen.

Andere christelijke stromingen

In een aantal Afrikaanse landen, waar het HIV/aids probleem heerst, zijn een aantal andere denominaties in opkomst. Er zijn talloze christelijke stromingen te vinden in sub-Sahara regionen, waaronder allerlei vormen van protestantisme, baptisten, evangelisten en gereformeerden. De vraag blijft, in gebieden waarbij de katholieke kerk een minder grote rol speelt en een andere denominatie een grote rol, HIV/aids een minder groot probleem is? In een islam-christendom studie is al aangetoond dat een concentratie moslims lagere HIV prevalentie met zich meebrengt (Gray, 2004). In recente studies word gesuggereerd dat bepaalde denominaties in sub-Sahara, zoals evangelisten en pinksterkerken, “anders opereren in manieren die beschermen tegen HIV infectie” (Trinitapoli, Regnerus, 2006). In landen als Zimbabwe, Zuid-Afrika en Brazilië bestaat de suggestie dat leden van Pinksterkerken en AIC kerken minder risico lopen op HIV infectie omdat zij minder de neiging hebben om buitenechtelijke relaties aan te gaan dan groepen van andere christelijke kerken. Dit betekent dus niet per definitie dat zij daadwerkelijk minder risico lopen, maar zij geven wel minder risicovolle factoren aan. Studies over demografie en religie in Zimbabwe laten zien dat het sterftcijfer van volwassenen lager is bij leden van zogenaamde “spirituele kerken” (Gregson, 1999). Dit vanwege de “strenge leer over het vermijden van buitenechtelijke en voorhuwelijkseseks” (Gregson, 1999). Een ander onderzoek heeft uitgewezen dat de kansen dat evangelische mannen in Brazilië die buitenechtelijke, onbeschermd, seksuele relaties in het voorgaande jaar waren aangegaan rapporteren beduidend minder zijn dan van andere denominaties (Hill, Cleland, Ali, 2004). Van de mannen die wel een buitenechtelijke relatie rapporteerden “hadden niet religieuze en katholieke mannen anderhalf keer zoveel partners als evangelische mannen en de kansen dat zij

onbeschermd, buitenechtelijke seks hadden was ook substantieel hoger” (Trinitapoli, Regnerus , 2006). Er bestaat dan ook een grotere kans op een infectie. Een belangrijk gegeven is dat een groot deel van de christelijke denominaties in Afrika niet een zelfde organisatie hebben als de katholieke kerk dat heeft. Er is geen duidelijk gezag en instructie over de leer zoals in de katholieke kerk. De focus ligt meer op geschriften dan op autoriteit. Dit maakt mogelijk dat wat soepeler wordt omgegaan met regels en mensen dus wellicht meer geneigd zouden kunnen zijn om aan beschermde seks te doen of geboorteplanning in het algemeen.

Er zijn katholieken die “pro-choice” zijn, oftewel condoom gebruik wel accepteren als het doel is om HIV/aids tegen te gaan. Dat maakt deze mensen niet minder katholiek of christelijk in het algemeen. Als je gedoopt bent blijf je katholiek of je het met de standpunten van de katholieke kerk eens bent of niet. Echter heb je als persoon wel de plicht om te groeien als christen, en dat kan je ook doen door hulp te bieden aan mensen die het nodig hebben. Men kan dit doen door te luisteren naar rede die zegt dat het inhumain en niet volgens de christelijke gedachte zou zijn om een kind ter wereld te brengen dat besmet is met HIV. Katholieken hebben een neiging om de waarde van hun geloof te koppelen aan de huidige standpunten van het Vaticaan. Die standpunten kunnen veranderen, het maakt je dus geen slecht christen als je iets anders gelooft dan wat de kerk nu zegt, het is zelfs mogelijk dat standpunten worden veranderd en zo beter corresponderen met die welke men al had.

Naast de hiërarchische macht (het Vaticaan) bestaat er ook een macht van theologen en van leken, die even belangrijk is als de hiërarchische macht en dus ook mee zou moeten kunnen praten in theologische kwesties. Een kleine groep (het Vaticaan) neemt besluiten voor een hele grote groep (de katholieken) zonder daarbij de grote groep mee te laten praten. Dit is niet democratisch. De groep van theologen zijn experts maar die worden ook niet geraadpleegd. Dit is jammer want juist in die groep schuilt expertise en zij zouden de kerk kunnen adviseren.

Niet alleen de katholieke kerk heeft last van de problemen die ontstaan tussen dogma's en de werkelijkheid. De meeste christelijke denominaties propageren een vergelijkbaar dogma als de katholieke kerk op het gebied van geboorteplanning en zitten dus met hetzelfde probleem. Een ander veel voorkomend probleem in veel denominaties is vrouwendiscriminatie. “De Heilige Schriften, parktijkten en gebruiken binnen de grootste religies leveren voldoende bewijs dat vrouwen ondergeschikt zijn aan mannen. Controverse heeft zich gefocust op de exclusie van vrouwen ordinantie in de katholieke en orthodoxe kerk en het open stellen van het priesterschap in de anglicaanse kerk” (Aldrige, 2007). Heden ten dage is vrouwenordinantie in de katholieke kerk niet toegestaan en wie trachten dit te doen zijn strafbaar onder de canonieke wet. In Juli 2010 heeft het Vaticaan gezegd dat vrouwenordinantie, “een van de ernstigste misdaden is benoemd in het kerkelijk recht en het staat in dezelfde categorie als geestelijken die misbruiken, ketterij en kerkelijke afscheiding” (Hooper, 2010). Sinds 1960 begonnen vrouwen een prominentere rol te eisen in de katholieke kerk. In 1994 zei paus Johannes Paulus II “...zodat alle twijfel weg genomen kan worden in een belangrijke zaak. Ik verklaar dat de kerk niet de autoriteit heeft om vrouwen te wijden in het priesterschap en dat dit oordeel vastgehouden moet worden door alle getrouwen van de kerk” (Johannes Paulus II, 1994). Maar is het feit dat de kerk hierover geen autoriteit heeft de enige reden dat het verboden is? In het volgende jaar, “Johannes Paulus II zei dat er een dringende noodzaak was om gelijkheid in elk gebied te bereiken, en hij schreef dat het proces van vrouwelijke vrijheid positief was” (Keeler, Grimbly, Wiggins, 2005). Het is waar dat vrouwen tegenwoordig taken kunnen uitvoeren die vroeger alleen door mannen mochten worden gedaan. Vrouwelijke leken mogen helpen bij het vieren van de eucharistie en kunnen katholieke scholen en instanties runnen. Maar betekent dat streven naar gelijkheid, zoals de paus gezegd heeft, ook niet dat vrouwen priester zouden moeten worden? Of is het feit dat de katholieke traditie en dat alle apostelen van Jezus mannen waren genoeg om het te verbieden en zelfs strafbaar te stellen?

In ander denominaties is vrouwenordinantie wel toegestaan. In de anglicaanse kerk is heden een discussie gaande of vrouwen zelfs bisschoppen zouden moeten kunnen worden en in andere kerken, bijvoorbeeld de methodisten, de episcopale kerk en sommige baptisten kerken is vrouwenordinantie toegestaan. Het is mogelijk dat katholieke vrouwen die graag priester willen worden zich voelen achtergesteld en gediscrimineerd omdat het bij andere denominaties wel mogelijk is. Hier is wederom merkbaar dat de katholieke kerk een bijzonder traag instituut kan zijn, ook in vergelijking met andere kerken. Dat vrouwen geen priester kunnen worden is onder andere gebaseerd op het volgende stuk uit de bijbel: *“ik sta niet toe dat een vrouw onderwijst, of dat zij autoriteit heeft over een man”* (Tim. 2:12). Maar betekent onderwijzen ook het priesterschap? Het klopt dat een priester mogelijk als taak heeft te onderwijzen. Jezus was zelf een onderwijzer, maar hij heeft nooit veel gezegd over de organisatie van een kerk. De geschriften moeten ook gelezen worden in de context. In de tijd dat ze geschreven zijn onderwezen vrouwen sowieso niet. De gehele cultuur van die tijd was gedomineerd door mannen. Zo mochten vrouwen per definitie niet hetzelfde werk doen als mannen, dus ook niet onderwijzen. In dezelfde periode mochten vrouwen ook niet praten tijdens religieuze diensten, als zij vragen hadden dienden ze die na de dienst, in eigen huis, aan de man te vragen. Dat is nu immers ook niet meer zo, dit is geëvolueerd. Overigens onderwijzen zeer vele vrouwen op katholieke scholen, waaronder ook religieuzen, en dat is toegestaan.

De top-down structuur van de katholieke kerk maakt het lastig om dit zomaar te veranderen. In veel protestante kerken wordt niet geloofd in de apostolische successie en dus in tegenstelling tot de katholieke kerk geen absolute machthebber. Protestante kerken opereren redelijk onafhankelijk van elkaar en er is geen gezag zoals het Vaticaan dat voor de katholieke kerk wel is. Dit maakt beslissingen nemen over de leer en andere zaken een stuk eenvoudiger. In de anglicaanse kerk wordt met regelmaat een conventie georganiseerd waar bisschoppen zich verzamelen en problemen of ontwikkelingen bespreken, waarbij vernieuwing niet geschuwd wordt. Dit is dus redelijk democratisch en transparant terwijl in de katholieke kerk het er overduidelijk ondemocratisch en in het verborgene aan toe gaat. In de katholieke kerk hebben altijd de curie en de paus die het laatste woord. Op dit gebied zou de katholieke kerk wat kunnen leren van de andere denominaties. Het is verstandig om vaker (semiopenbare) conventies te organiseren en misschien ook niet-geestelijke experts uitgenodigd zouden kunnen worden. Ook kan een interreligieuze dialoog geen kwaad, zo kan de katholieke kerk vergelijken en zien wat in de protestantse kerk misschien beter wordt gedaan.

De recent gekozen paus Franciscus is van plan om de curie te gaan hervormen en heeft hiervoor een speciale commissie bijeengebracht. Wat precies de kerntaken daarvan zijn is nog niet duidelijk bekend, zij zullen in oktober voor het eerst bij elkaar komen. Het zou goed zijn als de curie hervormd wordt. Een nieuwe paus van het Latijns-Amerikaanse continent die zelf nog niet lid was van de curie is hiervoor een goede man. Dan kan de kerk daarna kijken of zij ook wil moderniseren op standpunten als geboortepanning en vrouwenordinantie.

Bibliografie

Alan Aldrige, 2007, *Religion in the contemporary world*, polity press

Antoine Bodar, 2010, Televisie interview met netwerk, opgehaald in Mei 2013, van <http://www.youtube.com/watch?v=CE9atJ8Ajq&list=PL544F825CB8EB04AD&NR=1&feature=endscreen>

Ban Ki-moon, 2012, *Ban: meer geld voor aidsbestrijding*, opgehaald in Mei 2013, van <http://nos.nl/artikel/368266-ban-meer-geld-voor-aidsbestrijding.html>

Benedictus XVI, 2010, *light of the world*, Catholic truth society

J. Cohen, 2008, *Back-to-Basics Push as HIV Prevention Struggles*, Science 15 Februari 2008

Compendium van de catechismus van de Katholieke kerk, 2005, Licap – Libreria Editrice Vaticana

Congregatie voor de geloofsleer, 2008, *Dignitas personae*, opgehaald in Mei 2013, van http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20081208_dignitas-personae_en.html

Z. E. Hill, J. Cleland, M. M. Ali, 2004, *Religious affiliation and extramarital sex among men in Brazil*. International Family Planning Perspectives

FAO (The Food and Agriculture Organization of the United Nations), 2013, *feeding nine billion in 2050*, opgehaald in Mei 2013, van <http://www.fao.org/news/story/en/item/174172/icode/>

Stijn Fens, 2010, *Vaticanië*, Athenaeum - Polak & van Genneep

P. Gray, 2004. *HIV and Islam: Is HIV prevalence lower among Muslims?* Social Science & Medicine

Edward Green, 2009, *Eigenlijk heeft de paus gewoon gelijk*, opgehaald in Mei 2013, van [http://vorige.nrc.nl/opinie/article2198083.ece/Eigenlijk heeft de paus gewoon gelijk](http://vorige.nrc.nl/opinie/article2198083.ece/Eigenlijk%20heeft%20de%20paus%20gewoon%20gelijk)

Edward Green, 2011, at HIV/AIDS Summit Mei 2011, opgehaald in Mei 2013, van <http://newshour.tumblr.com/post/6021955092/vatican-maintains-stance-on-condoms-at-hiv-aids-summit>

S. Gregson, 1990, *Apostles and Zionists: The influence of religion on demographic change in rural Zimbabwe*. Population Studies

Daniel Halperin, Helen Epstein, 2006, *Why is HIV prevalence so severe in South-Africa?*, opgehaald in Mei 2013, van <http://www.comminit.com/?q=africa/node/278311>

John Hooper, 2010 *Vatican makes attempted ordination of women a grave crime*, opgehaald in Mei 2013 van <http://www.guardian.co.uk/world/2010/jul/15/vatican-attempted-ordination-women-grave-crime>

Helen Keeler, Susan Grimby, James Wiggins, (2005) *101 things everyone should know about Catholicism*, Adams Media

Leviticus. 19:18

Johannes Paulus II, 1992, *Apostolische Constitutie Fidei depositum*

Johannes Paulus II, 1995, *Evangelium Vitae*

Johannes Paulus II, 1994, *Ordinatio Sacerdotalis*

Paulus VI, 1968, *Humanae vitae*

Malcolm Potts, Daniel Halperin, e.a., (2008) *Reassessing HIV prevention*, SCIENCE, opgehaald in Mei 2013, van

<http://www.hvtn.org/media/ReassessingPrevention.pdf>

B. K. Takyi, 2003. *Religion and women's health in Ghana: Insights into HIV/AIDS preventive and protective behavior*. Social Science & Medicine

Timotheüs. 2:12

J. Trinitapoli, M. D. Regnerus, 2006, *Religion and HIV Risk Behaviors Among Married Men: Initial Results from a Study in Rural Sub-Saharan Africa*. Journal for the Scientific Study of Religion

K. Weibe, 2009, *How to feed the world in 2050*, FAO. OECD Global Forum on Agriculture

Zigmunt Zimowski, 2011, at HIV/AIDS Summit Mei 2011, opgehaald in Mei 2013, van

<http://newshour.tumblr.com/post/6021955092/vatican-maintains-stance-on-condoms-at-hiv-aids-summit>